

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека*

Миколаїв–НУК–2025

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Наукова бібліотека

**Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.**

Відповідальний за випуск Т. М. Костирко

Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2025 р. – Миколаїв : НУК, 2025.

До збірки матеріалів конференції увійшли доповіді та виступи з нагальних питань діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), а саме: функціонування університетських бібліотек в умовах війни; розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних; зарубіжні практики впровадження управління дослідними даними в університетських бібліотеках; роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності; використання управлінського потенціалу в бібліотеці для забезпечення освітнього і наукового процесів ЗВО під час війни; роль університетської бібліотеки у впровадженні інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності; формування політики використання ШІ в освітньому процесі; форми співпраці музеїв і бібліотек ЗВО.

УДК 027.7

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

© Наукова бібліотека Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

З М І С Т

БЄЛОДЄД О. В. Наукові пріоритети в роботі Наукової бібліотеки університету	5
БІЛОНОЖКО К. С. Університетська бібліотека, академічна доброчесність і штучний інтелект: формування політики використання ШІ в освітньому процесі	11
ДМИТРИЧЕВА В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян	14
КАРТУЗОВ К. М. Використання цифрових ресурсів державних архівів у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора»	19
КИРИЧОК І. В., БАБАК Т. О., КРАСЮКОВА О. О. Університетська бібліотека як простір психосоціальної підтримки: зарубіжний та вітчизняний досвід	24
КОСТИРКО Т. М. Трансформація університетської бібліотеки: досвід минулого та виклики майбутнього	40
КУЛИК Є. В. Інституційна модель відкритої науки: політики, сервіси та впровадження .	47
КУЗНЕЦОВА І. В. Бібліотечна діяльність крізь призму соціокультурних змін	53
МАТВІЄНКО О. Б. Використання мовних моделей штучного інтелекту в роботі університетської бібліотеки	63
МОЛЧАНОВА С. А.,	66
МАЦЕЙ О. О. Інклюзивність і життєстійкість: важливі орієнтири університетських бібліотек	67
СІМОНЕНКО Н. Є. Популяризація науки засобами бібліотеки закладу вищої освіти	73
СТЕЦЕНКО Н. С. Університетська бібліотека – скарбниця знань і простір еколого-правового просвітництва	78
ТЕЛЬПИШ О. А. Роль Наукової бібліотеки університету в реалізації завдань патріотичного виховання молоді (з досвіду роботи)	84
ХАЄЦЬКИЙ О. П. Бібліотеки та музеї закладів вищої освіти: форми співпраці	93
ЦОКАЛО О. О., ТКАЧЕНКО Д. В. Роль бібліотеки МНАУ у впровадженні інструментів штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності	99
ШАМРАЙ-ЯБЛОНСЬКА Н. А. Слово як зброя: книги про війну та суспільна потреба бібліотек говорити про них	109
ШАРОНОВА Н. В., ВОРЖЕВІТІНА А. І. Розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних	114
ШЕМАЄВ О. О. Фонди університетських бібліотек як елемент формування та збереження документальної спадщини промоції здоров'я в Україні	118
ШЕМАЄВА Г. В. Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках	124

Abstract. *The role of the university library in forming a responsible culture of using artificial intelligence in educational and scientific activities is considered. The main risks associated with the uncritical use of generative models are outlined, in particular the emergence of fictional sources and false facts. It is shown how library specialists, through lectures and consultations, teach students and scientists to check information, formulate correct queries and avoid violations of academic integrity. Special attention is paid to the use of AI in literary search and analysis of the relevance of scientific publications. It is summarized that the university library acts as a key center for supporting the responsible, critical and conscious use of digital technologies.*

Keywords: *artificial intelligence, academic integrity, digital literacy, university library, generative models, fact-checking, source relevance, educational technologies, critical thinking, scholarly communication*

УДК 027.022:821.161.2:355.01(477.73)

Шамрай-Яблонська Н. А.,
проф. бібліотекарка відділу бібліотечного маркетингу та менеджменту,
Центральна міська бібліотека ім. М. Л. Кропивницького,
м. Миколаїв, Україна,
shamnat2017@gmail.com

СЛОВО ЯК ЗБРОЯ: КНИГИ ПРО ВІЙНУ ТА СУСПІЛЬНА ПОТРЕБА БІБЛІОТЕК ГОВОРИТИ ПРО НИХ

Анотація. *У статті представлено огляд книг про війну як явище сучасної української літератури, висвітлено досвід Центральної міської бібліотеки ім. М. Л. Кропивницького м. Миколаєва з промоції книг воєнної тематики.*

Ключові слова: *російсько-українська війна, сучасна українська література, книги про війну, військові письменники, промоція книг про війну.*

Війна – не лише страх, біль, руйнування та смерть, а й потужний каталізатор для розвитку літератури. Російсько-українська війна зачепила кожного українця. У сучасному літературному процесі книги військової тематики впевнено займають окрему нішу, є джерелом і засобом зміцнення духу українців, виховання патріотизму та самовідданості в цей нелегкий час.

Ще з початку російсько-українського збройного протистояння на Донбасі спостерігався книжковий бум у виданні літератури про війну. Першими такими книгами стали щоденники, спогади, мемуари та збірки фейсбук-дописів очевидців і свідків подій. Більшість текстів належать до нефікшн-літератури з її еклектикою жанрів, репортажністю й фактографічністю, тяжінням до документалістики. Передбачалося, що АТО закінчиться швидко, тому автори квапилися зафіксувати війну як явище.

Після 24 лютого 2022 р. тема російсько-української війни стала однією з наріжних для всієї української літератури, а військова література – органічною частиною сучасного літературного процесу.

Дослідниця військової літератури, авторка проєкту #Книги_про_війну Ганна Скоріна підготувала «Каталог книжок про російсько-українську війну», виданих з 2014 р. по вересень 2023 р., що містить понад 1000 видань [2]. Каталог демонструє різноманітність книг: видається документалістика та щоденникові записи, художня й документальна проза, містика, фантастика, артбуки, фотобуки, комікси, мальовиси. З військовою літературою знайомить і створена нею однойменна загальнодоступна фейсбук-група.

Письменниця й громадська діячка Вікторія Амеліна, яка загинула внаслідок російського ракетного удару по Краматорську, писала: «Великий роман про війну не має бути один, цих історій має бути багато. Наша сила – у різноманітності, багатоголосі історій, треба збирати всі свідчення, розповіді. І дуже важливо, аби зв'язок між тими, хто творить культуру, та тими, хто її споживає, налагодився» [3]. Українські бібліотекарі здійснюють такий зв'язок. Перед ними постали нові виклики і такі складні, але очевидні питання: як популяризувати твори про війну, як знайти зв'язок між військовими письменниками та читачами їх книг, як подати воєнну літературу читачам. І вирішувати ці питання необхідно негайно.

Центральна міська бібліотека ім. М. Л. Кропивницького (ЦМБ) м. Миколаєва розпочала з вивчення книг про війну. Відділом бібліотечного маркетингу та менеджменту спільно з відділом обслуговування користувачів здійснюється постійний моніторинг сучасного літературного процесу, зокрема жанрового і тематичного асортименту книг, народжених війною, аналізуються культурні й літературні платформи, спрямовані на промоцію читання воєнної літератури, вивчаються позитивні напрацювання публічних бібліотек України з організації подій, поширення інформації про воєнні твори та їх авторів тощо. Фахівцями розроблено інформаційно-методичний кейс «Слово як зброя: книги, народжені війною».

Бібліотека активно популяризує книги про війну серед широкої читацької спільноти. Ще до повномасштабного вторгнення РФ в Україну в бібліотеці був накопичений певний досвід промоції воєнної літератури. Неодноразово в бібліотеці проходили заходи за участі учасника бойових дій на сході України, відомого земляка, «кіборга», Народного Героя України Олександра Терещенка, зокрема, презентації його документальної повісті «Життя

після 16:30» та її продовження «Життя після 16:30. Сім років потому». В бібліотеці проходили зустрічі з прозаїком, художником, учасником бойових дій АТО Геннадієм Молчановим, організовувалися його персональні виставки «День мого міста», «Побратими» (про братів наших менших). У 2021 р. в бібліотеці презентовано збірку «Вірші і пісні» відомого миколаївця, волонтера, поета і воїна Гліба Бабіча, який у липні 2022 р. загинув під Ізюмом. У 2023 р. в бібліотеці пройшов вечір пам'яті Гліба Бабіча, під час проведення якого бібліотечний імерсивний театр організував перформанс «Тепла лампова хунта», виставу за мотивами поезій знаменитого земляка.

ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького активно долучилась до архівування документів про повномасштабне вторгнення РФ в Україну. Зокрема, у березні 2022 р. ініційовано бібліотечний документальний проєкт «Хроніки війни. Миколаїв» зі збору інформації з відкритих інтернет-джерел про події у місті від початку повномасштабної війни. Результатами реалізації проєкту став сайт «Форпост Миколаїв» (у стадії наповнення) та друк фотоальбому «Хроніки Миколаєва–2022».

Слід зазначити, що певним мотиватором для активізації роботи бібліотек з промоції читання воєнної літератури стала діяльність Львівської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Р. Іваничука (директорка – Тетяна Пилипець), що у 2019 р. стала ініціатором і локацією проведення Всеукраїнського форуму військових письменників. У межах діяльності Форуму реалізовано спільний видавничий проєкт БФ «Бібліотечна країна» і Львівської ОЮБ ім. Р. Іваничука «#ГОЛОСИ: антологія військових письменників» [1]. У книзі зібрано прозові твори, вірші та щоденникові записи 30 військових письменників та поетів, зокрема і нашого земляка Олександра Терещенка. У 2024 р. в ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького відбулась презентація антології військових письменників за участі ідейної натхненниці проєкту Тетяни Пилипець і поетки Ольги Криштопи. У 2025 р. на підтримку Всеукраїнського форуму військових письменників Тетяна Пилипець і Ольга Криштопа знову завітали до бібліотеки з презентацією нової збірки прози і поезії Ольги Криштопи «Двері».

ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького стала майданчиком для презентацій багатьох книг військової тематики, серед них: презентація книги «Рубаки на «корчах»» журналістки, письменниці і волонтерки Ірини Вовк (м. Херсон), презентація книги «Чужа-своя-рідна» сценаристки, письменниці, драматургині Ірини Феофанової (м. Ірпінь), презентації книг «Миколаїв. 24.02.2022» та «Життя як уламки скла» миколаївської письменниці Ганни Половенко, презентація книги «Нація мужніх» миколаївської освітянки, філологині та

краєзнавиці Галини Запорожченко. Незабутніми стали творчі зустрічі з письменником, фотохудожником, ветераном російсько-української війни Віталієм Запекою (м. Полтава) і письменницею та волонтеркою Людмилою Охріменко (м. Харків).

Восени 2025 р. у межах Фестивалю книги і читання «Вештанка на Бузі», який вперше організовувала ЦМБ ім. М. Л. Кропивницького, відбулося публічне інтерв'ю «Слово як зброя» з військовими письменниками, миколаївцями Олександром Терещенком та Олексієм Пайкіним. Модератором зустрічі став миколаївський журналіст, а нині військовослужбовець Володимир Лисюк. Фестивальною подією також стала зустріч із сучасним українським письменником-казкарем, волонтером Олегом Гаврішем (м. Дніпро).

Бібліотеки-філії Центральної міської бібліотеки ім. М. Л. Кропивницького активно долучаються до популяризації військової літератури. Так, бібліотека-філія № 8 приділяє особливу увагу промоції краєзнавчої воєнної книги. Серед літературних зустрічей була і презентація книги «Добрий вечір. Ми з України. Нескорений Миколаїв» письменника-земляка Віталія Рогожі.

Фахівці бібліотеки-філії № 10 свою увагу приділяють актуалізації подій минулого, меморіалізації і комеморації героїв російсько-української війни. Спільно із штабом допомоги «Південний захист» вони організували вечори пам'яті поета, Героя України (помертно) Максима Кривцова («Далі»), добровольця, командира батальйону «Вовки Да Вінчі» ЗСУ, Героя України (помертно) Дмитра Коцюбайла («Да Вінчі»). Бібліотекарка цієї філії Тетяна Мельниченко стала учасницею VII Всеукраїнського форуму військових письменників у Львові.

У бібліотеці-філії № 14 під час засідань розмовного клубу «ПроМова» проходять обговорення прочитаних книг про війну, зокрема «Герої, херої та не дуже» Віталія Запеки, «Оскар» Людмили Охріменко, «Врятувати березень» Андрія Кокотюхи, «Я перетворююсь... Щоденник окупації» Володимира Вакуленка.

Філія № 16 розповідає про воєнну літературу з фондів своєї бібліотеки у Фейсбуку під хештегом #КнигиНародженіВійною.

Бібліотека-філія № 18 організувала зустріч із письменником, журналістом, сценаристом Андрієм Кокотюхою, який представив учасникам зустрічі свій роман «Врятувати березень».

Кожна бібліотека шукає власні шляхи популяризації книг про війну, формати залучення читачів до читання творів, народжених у вирі війни, написаних серцем і пережитих досвідом.

Книги воєнної тематики – не просто тексти. Це відлуння нашого часу, правдива розмова з сучасністю, біль і сила нашого народу в словах. Роль кожного бібліотечного фахівця в популяризації читання і воєнної літератури зокрема, це не лише особистий вибір, а й форма суспільного внеску [5]. Тож, бібліотекарі відчують потребу говорити про книги, народжені війною, і готові обговорювати їх з читачем, якби складно і болісно це не було.

Список використаної літератури:

1. Антологія військових письменників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=0IDZpRE5Q3Y>.
2. Книги про війну: сучасний феномен української літератури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.armyfm.com.ua/knigi-pro-vijnu-suchasnij-fenomen-ukrainskoi-literaturi/>.
3. Люди культури, яких забрала війна. Вікторія Амеліна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://polbibliograf.blogspot.com/2024/10/blog-post_31.html.
4. Мимрук О. Воєнна література – тепер це і є укрусчліт [Електронний ресурс] / О. Мимрук. – Режим доступу: <https://chytomo.com/voienna-literatura-teper-tse-i-ie-ukrsuchlit/>.

N. A. Shamrai-Yablonska,

Leading Librarian, Library Marketing and Management Department,

Marko Kropyvnytskyi Central City Library

M. L. Kropyvnytskyi St., Building 143-a,

shamnat2017@gmail.com

THE WORD AS A WEAPON: BOOKS ABOUT THE PUBLIK NEED FOR LIBRARIES TO TALK ABOUT THEM

Abstract. *The article presents an overview of books about the war as a phenomenon of modern Ukrainian literature and highlights the experience of the Marko Kropyvnytskyi Central City Library in Mykolaiv in promoting war-themed books.*

Keywords: *Russian-Ukrainian war, modern Ukrainian literature, books about the war, military writers, promotion of books about the war.*